

к. ю. н., провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем забезпечення публічної безпеки і порядку, старший науковий співробітник НАВС

Особливості процесу виправлення та ресоціалізації жінок, засуджених до позбавлення волі

Неухильне зростання рівня жіночої злочинності в Україні, обумовлене об'єктивними та суб'єктивними причинами, та кількості жінок, засуджених до позбавлення волі, становить загрозу для нормального розвитку та функціонування громадянського суспільства, оскільки не виконується значна роль жінки-матері, хранительки родинного вогнища, вихователки підростаючого покоління громадян. Можна стверджувати, що жіноча злочинність, як і злочинність неповнолітніх є показником морального здоров'я суспільства, його духовності, ставлення до базових загальнолюдських цінностей.

Питання виправлення та ресоціалізації засуджених в різні часи досліджувалися такими вітчизняними та зарубіжними вченими, як В.А. Бадира, О.М. Бандурка, О. В. Беца, В.О. Глушков, В.В. Голіна, Т.М. Денисова, О.М. Джу́жа, Н.В. Жевакіна, Ю.В. Жулева, А. В. Кирилюк, В.О. Корчинський, В.М. Кудрявцев, Т.В. Кушнірова, В.О. Меркулова, С.В. Нікітенко, О.Л. Пелих, О.М. Подільчак, Г. О. Радов, О.П. Северов, В.М. Синьов, В.В. Суліцький, С.Я. Фаренюк, В.І. Шакур, О.О. Шкутаті та інші. Але на сьогоднішній день подальшого дослідження потребують питання, пов'язані з вирішенням завдань виправлення та ресоціалізації жінок, засуджених до позбавлення волі з визначенням всіх особливостей даного процесу та використанням останніх досягнень науки та практики, а також аналізом вітчизняного та зарубіжного досвіду у даній сфері пенітенціарної системи.

У ст. 1 КВК передбачено, що метою кримінально-виконавчого законодавства України визнано створення умов для виправлення і ресоціалізації засуджених, захист інтересів особи, суспільства, держави, запобігання вчиненню злочинів як засудженими, так і іншими особами. В ч. 1 ст. 6 КВК зазначено, що виправлення засудженого - це процес позитивних змін, які відбуваються в його особистості, чим створюється у нього готовність до самокерованої правослухняної поведінки. У ч. 2 ст. 6 визначається, що ресоціалізація - свідоме відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства; повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві[1].

В.А. Бадира дотримується положень про те, що виправлення засуджених – це формування у них шанобливого ставлення до людини, суспільства, праці, норм, правил та традицій людського співжиття, дотримання вимог закону та відмова від вчинення у подальшому злочинних діянь. Ефективно здійснити це можна лише на основі вільного і самостійного прийняття особою рішення про необхідність змінити ставлення до свого життя, його пріоритетів та перспектив, усвідомлення і правильне розуміння цінності та інтересів інших осіб [2, с. 11].

Н. В. Жевакіна слушно зауважує, що засуджені жінки потребують особливої уваги при застосуванні карально-виховних засобів впливу, а ефективністю їх виправлення будуть показники зменшення рецидиву злочинів [3, с. 138]. Крім того, слід зважати на те, що ізоляція жінки в місцях позбавлення волі підсилює процес розриву сімейних та соціально-корисних зв'язків. Результати нашого дослідження показують, що цей процес підвищується, завдяки проявам недовіри, перестороги, моральному осуду жінок, які відбували покарання в місцях позбавлення волі, з боку законослухняного населення, небажанням спілкуватися та допомагати в період реадаптації в суспільство.

Ми вважаємо, що виправлення та ресоціалізація засуджених жінок полягає в тому, щоб надати їй допомогу для зміни насамперед тих життєвих умов, що призвели особу до вчинення злочину, для чого необхідно співпрацювати всім державним інституціям та громадським, благодійним організаціям. Для покращення ситуації в позитивний бік слід,

на нашу думку, суттєво змінити сам підхід до виправлення та ресоціалізації жінок, засуджених до позбавлення волі. Оскільки самостійно людина рідко змінює свою поведінку на краще, слід її мотивувати до цього, використовуючи досягнення теорії управління, базуючись на теоріях та практиці психології та педагогіки. Якщо людину відштовхувати, тільки карати, вона не стане краще. Необхідно навчити її любити та поважати себе, пробачити себе та інших, змінити не тільки стереотипи сприйняття себе та оточуючих, але й дати напрямок та поштовх до розвитку своєї особистості. Для чого слід змінювати систему сприйняття людини, яка вчинила злочин та відбуває за нього покарання, як на таку, що потребує дієвої допомоги суспільства. Оскільки практично всі жінки, що відбувають покарання в місцях позбавлення волі, мають серйозні психологічні проблеми, в установах виконання покарань з 1992 року діє психологічна служба, потенціал та досягнення якої слід використовувати більш ефективно. Створення та реалізація програм корекції поведінки та розвитку позитивних рис особистості, на які жінка може спиратися в подальшому житті на волі, на нашу думку, буде перспективним в сфері виправлення та ресоціалізації. В цих програмах, наприклад, акцентувати увагу на формування та розвиток навичок саморегуляції, подолання стресів, безконфліктної поведінки, дати знання із психології особистості, сімейних стосунків, виховання дітей тощо. Чим більший діапазон нових знань та навичок, тим більше вони замінять старі стереотипи поведінки.

Вважаємо, що з метою підвищення ефективності процесу ресоціалізації установам виконання покарань слід тісно співпрацювати із центрами зайнятості населення, визначаючи найбільш перспективні професії та професійні вимоги до виконавця діяльності, на цій основі здійснювати професійну підготовку засуджених жінок відповідно до обраної спеціальності. Адміністрації УВП також слід більше звертати увагу на те, що засуджені мають право заочно/дистанційно здобувати освіту в цивільних ВНЗ та стимулювати їх до цього. Крім того, необхідно проводити курсову підготовку з суто жіночих професій в сфері краси, кулінарії, ефективного домашнього господарства, садівництва та городництва тощо.

Отже, потрібно дати жінкам, засудженим до позбавлення волі, надію та можливість змінити своє життя та повернутися в суспільство з певним позитивним “багажем”, який допоможе стати самостійною та законослухняною особистістю.

Список використаних джерел:

1. Кримінально-виконавчий кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 3-4, ст. 21.
2. Бадира В.А. Виправлення жінок, засуджених до позбавлення волі, як мета покарання. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. / В.А. Бадира. – Львівський національний університет імені Івана Франка. - Львів, 2005.
3. Жевакіна Н. В. Особливості ресоціалізації засуджених жінок / Н. В. Жевакіна // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № 11 (270), Ч. II, 2013. – С. 138-144.